STATISTICA MOLDOVEI

UN WOMEN
United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women

UNDP
Empowered lives.
Resilient nations.

Profilul **femeilor în poziții alese și numite**

STATISTICA MOLDOVEI

UN WOMEN
United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women

UNDP
Empowered lives.
Resilient nations.

Profilul **femeilor în poziții alese și numite**

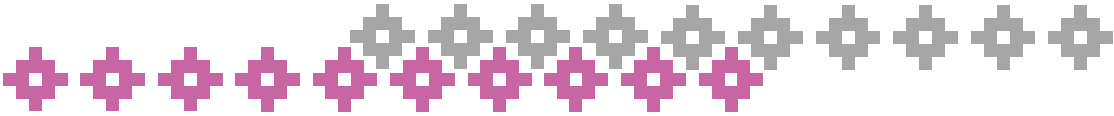

Chișinău, 2016

“Profilul femeilor în poziții alese și numite”, 2016

Autoare text: *Viorica Toartă*

Coordonare: *Aurelia Spătaru*

Design și machetare: *Ion Axenti*

Această notă analitică face parte dintr-o **serie de profiluri ale femeilor și fetelor** din anumite grupuri sub-reprezentate din Moldova, care provin din medii socio-economice sau geografice defavorizate *(femei migrante, din mediul rural, de etnie romă, victime ale violenței)*, care se află în condiții de sănătate speciale *(femei cu dizabilități, care trăiesc cu HIV, sau în etate)*, sau care sunt mai puțin prezente în careva sectoare *(femeile în poziții alese și numite, în funcții de decizie pe domenii profesionale, în economie și afaceri)*.

Scopul profilurilor este de a informa publicul, în bază de evidențe/date, despre avantajele, capacitățile și potențialul de care dispun grupurile de femei analizate și contribuția care acestea o pot aduce la dezvoltare, mediile lor de intercațiune, oportunitățile de care beneficiază sau sunt lipsite, limitările și obstacolele cu care se confruntă. Profilurile includ analiza factologică în cadrul grupului vulnerabil descris (pe sub-populațiile acestuia) și comparația cu grupul opus (nevulnerabil) de femei (uneori și cu grupul de bărbați coresponzător), au fost combinate și utilizate date cantitative și calitative din diferite surse oficiale (statistici oficiale și administrative) și independente (studii, sondaje) disponibile.

Documentul este destinat factorilor de decizie, elaboratorilor de politici, societății civile și publicului larg și urmărește sporirea nivelului de înțelegere a datelor și exemplificarea utilizării datelor statistice dezagregate multi-dimensional în vederea identificării măsurilor de intervenție necesare în promovarea egalității, incluziunii și coeziunii, non-discriminării și acceptării grupurilor sub-reprezentate de femei.

Reproducerea totală sau parţială a conţinutului acestei publicaţii este autorizată cu condiţia indicării clare şi exacte a sursei.

Acest material a fost elaborat cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și a Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) în cadrul Proiectului comun ONU “Consolidarea sistemului statistic național” implementat împreună cu Biroul Național de Statistică (BNS).

Opiniile exprimate în document aparțin autorului și nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al agențiilor ONU sau al BNS.

Profilul femeilor în poziții alese și numite/ Viorica Toartă; Biroul Național de Statistică, Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entitatea Naţiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen şi Abilitarea Femeilor (UN Women). – Chişinău: S. n., 2016 (F.E.-P. “Tipografia Centrală”). – 32 p., Referinţe bibliogr. în subsol. – 300 ex.

ISBN 978-9975-53-653-0.

343.54(478)(083.41)

T 78

Cuprins

Preambul 4

I. Caracteristicile grupului 5

II. Capitalul social şi potenţialul femeilor pentru a accede în poziţii alese și numite 8

III. Mediul de interacțiune a femeilor în poziţii alese și numite 10

IV. Oportunități de care beneficiază sau sunt private femeile pentru accedere în pozițiile alese și numite 14

V. Capacitatea şi posibilitatea femeilor în poziții alese și numite privind participarea la dezvoltare 22

VI. Limitări, bariere, obstacole cu care se confruntă femeile în poziții alese și numite 27

Concluzii și recomandări 28

Abrevieri

BNS – Biroul Național de Statistică

CEDAW - Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei

CPD - Centrul "Parteneriat pentru Dezvoltare"

CORM - Clasificatorului Ocupațiilor din Republica Moldova

IAP - Indicatorul de Abilitare Politică a femeilor

IDG - Indicele Decalajului de Gen

NȘ/NR – nu știu sau non-răspuns

ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului

PNAEG - Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen pe anii 2010-2015

Preambul

Odată cu ratificarea Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), semnarea și angajarea plenară în realizarea Platformei de la Beijing și a Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, inclusiv Acordului de Asociere cu UE, Republica Moldova și-a asumat la nivel internațional și național, alături de alte preocupări majore, obiectivul asigurării egalității de gen în toate domeniile vieții social-economice, inclusiv în viața publică și politică. Realizarea angajamentelor asumate a condus nu doar la ajustarea cadrul legislativ și normativ existent, dar și elaborarea celui nou bazat pe recomandările și practicile internaționale care au rezultat în Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Programul Național pentru Asigurarea Egalității de Gen 2010-2015 (PNAEG) și planurile sale de acțiune[1].

Cu toate acestea, societatea moldovenească continuă a fi una patriarhală cu viziuni „centrist-masculinizate" și distorsionate în ceea ce privește rolul și acceptarea femeii în cadrul structurilor decizionale și politice. Alogritmul de promovare a femeilor în cadrul posturilor decizionale și pe listele electorale rămâne a fi unul neclar, iar inițiativele promovate pentru introducerea cotelor minime de reprezentare de 30%, ulterior de 40%, în cadrul proceselor publice și politice nu s-au soldat cu succes[2]. Astfel, constituind aproape 52% din populația stabilă a țării și circa 57% dintre persoanele active cu un nivel înalt de instruire, femeile rămân a fi subreprezentate în cadrul structurilor administrative și politice, astfel rămînînd nevalorificat mai mult de 2/3 din capitalului intelectual al țării.

În condițiile unei democrații, reprezentarea femeilor în structurile administraive și politice ține nemijlocit de participarea acestora în cadrul proceselor decizionale și celor electorale. Anume aceste procese constituie punctele de reper în încercarea efectuării unei elucidări ale determinantelor subreprezentării femeilor și identificării măsurilor care urmează a fi întreprinse pentru asigurarea unei participări depline la procesele și rezultatele dezvoltării durabile, ceea ce, de altfel, reprezintă și obiectul prezentei note analitice.

[1] Legea nr.5-XVI cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (2006), Programul Național de Asigurare a Egalității de Gen în Republica Moldova pe anii 2010-2015, etc.

[2] Proiectul de Lege nr. 101 a propus stabilirea cotei minime de reprezentare a femeilor de 30% pentru a crește șansele acestora de implicare în politică. La inițiativa Guvernului, prin proiectul de Lege nr. 180 a propusă stabilirea cotei minime de reprezentare a femeilor în viața publică și politică de minim 40%. Ambele proiecte au fost aprobate în prima lectură în Parlament, însă nu au trecut de cea de-a doua lectură.

I. Prezentarea grupului

Modelul de reprezentare a femeilor în sfera decizională și politică este în strânsă conexiune cu varietatea de roluri, ipostaze și forme ale implicării acestora care s-au format de-a lungul istoriei. În rezultat, imaginarul individ politic conceptualizat prezintă cinci tipologii care înfățișează: (i) ipostaza eroului, (ii) a omului simplu (monsieur-tout le monde), (iii) a liderului charismatic, (iv) a părintelui/mamei națiunii și, în final, (v) a vedetei politice feminine, supranumită non-femeia politică. În rațiunea pentru care s-a recurs la eticheta de „non" autorul acestor tipologii Roger-Gérard Schwartzenberg, expune următoarea idee: „Mai întâi, femeile aflate în fruntea statului sau a guvernului, ori doar la conducerea unui minister sau a unui partid sunt rar întâlnite. Societatea noastră patriarhală le cantonează în poziții de subordonate, practicând sexismul, șovinismul masculin. (…) Pe urmă, puținele femei, care au ajuns în vârful societății, se grăbesc să-și facă uitată identitatea lor feminină." Astfel, femeile ca reprezentante politice se aliniază la sistemul de valori promovat de omologii lor masculini, reproducând o serie de stereotipuri specifice actorului politic masculin – femeia stăpână, puternică, femeia care conduce cu mână de fier (Doamna de Oțel). Cu toate acestea, există și o nuanță feminină, o substanță matriarhală pe care femeia politică o suprapune acestui pattern: „imaginea maternă a autorității este dublă: există amintirea grijilor materne, dar și a mustrărilor; există mama care dăruiește, dar și frustrează". Prin urmare, personalitatea politică feminină pare a avea o complexitate superioară celei masculine, având abilitatea de a aborda unele subiecte delicate, în timp ce afișează o atitudine specifică bărbatului-politic[3].

E necesar totuși de menționat că, competența în politică nu are gen, iar puterea de a se promova, de a atrage capital electoral derivă din competențele și sursele poziționale, cât și calitățile personale. Actualmente nu există careva caracteristici clare care ar permite o definire obiectivă și delimitare clară a sub-grupului de femei care au reușit să obțină succes în construcția unei cariere politice de grupul majoritar de femei. Totuși, anumite particularități ale acestora pot fi evidențiate, precum: autoritatea, influența și responsabilitatea socială înaltă ce derivă din rolul public și politic asumat.

Un rol important asupra capacităților de afirmare ale femeilor pe plan public și politic îl au și viziunile populației privind rolul femeii în societate, care, conform analizelor în domeniu, rămân a fi „centrist masculinizate" cu distorsionare ale acceptării admisiei pe verticală în raport cu gradul de încredere acordat. Astfel, peste 60% dintre respondenții unui studiu privind participarea femeilor și bărbaților din Republica Moldova în procesul decizional consideră că, genurile contează mult în luarea deciziilor, în același timp circa 1/3 dintre aceștia plasează pozițiile de decizie pe seama genului masculin[4].

[3] Voina A. (2013). Reprezentarea politică a femeii. Studiu de caz: Parlamentul României.

[4] Soros-Moldova/Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare/Guvernul Suediei (2012). Participarea femeilor și bărbaților din Republica Moldova în procesul decizional. Raport realizat de către CBS-AXA în baza rezultatelor sondajului de opinie.

Chiar dacă pe parcursul ultimilor ani se observă o diminuare a viziunilor stereotipizate privind capacitatea și rolul femeii în luarea deciziilor, intensitatea acestora continuă a fi destul de puternică. Peste 1/4 dintre respondenții unui studiu comparativ privind fenomenul discriminării în Republica Moldova realizat în anul 2014, continuă să considere că, femeile sunt mai puțin capabile pentru a ocupa funcții de conducere (21% în anul 2014 față de 32% în anul 2010) și nu au ce căuta în politică (22% în anul 2014 față de 30% în anul 2010). Ponderea persoanelor cu astfel de viziuni este mai mare în rândul bărbaților - 27% față de cea a femeilor - 19%[5].

Toate acestea, confirmă asupra validității aplicabilității teoremei lui Thomas, privind inter-conexiunea dintre conștiința bazată pe o realitatea subiectivă și cea obiectivă[6], care, de altfel, explică persistența acceptării distorsionate pe verticală a genurilor în poziții decizionale (fie vorba de rangul funcțiilor cu decizie, fie de cel al prestigiului de profesii). Femeile sunt mai mult acceptate și chiar preferate bărbaților în funcțiile decizionale la nivelul de jos (președinte al comitetului părintesc – 23,5%, sau director de școală – 15,9%), gradul de preferință pentru acestea însă se reduce în favoarea bărbaților pe măsura creșterii importanței/greutății postului (doar 5,4% dintre respondenți ar prefera o femeie la funcția de primar, 4,1% ar prefera o femeie în calitate de președinte al consiliului raional sau deputat, și 4% ar prefera o femeie în calitate de președinte al țării)[7] (Tabelul 1).

Tabelul 1. **Preferințele populației bazate pe gen pentru ocuparea funcțiilor decizionale, %**

	O femeie	Un bărbat	Genul nu contează	NȘ/NR
Președinte al comitetului de părinți	23,5	13,0	62,7	0,8
Director de școală	15,9	19,4	64,6	0,2
Membru al consiliului local	5,6	20,0	73,8	0,6
Primar	5,4	33,2	61,0	0,4
Membru al consiliului raional/municipal	5,0	20,8	73,2	1,0
Președinte al consiliului raional	4,1	24,9	70,2	0,8
Deputat	4,1	27,9	67,4	0,6
Președinte al țării	4,0	41,4	54,1	0,9

Sursa: Soros-Moldova/Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare/Guvernul Suediei (2012). Participarea femeilor și bărbaților din Republica Moldova în procesul decizional. Sondaj de opinie.

[5] Moldova/SOIR (2015). Percepțiile populației Republicii Moldova privind fenomenul discriminării: studiu comparativ. http://soros.md/files/publications/documents/Raport%20Nediscriminare%20analiza%20comparata.pdf;

[6] ADEPT/Soros-Moldova (2006). Participarea femeilor în viața publică și politică: provocări și impedimente. Studiu.

[7] Soros-Moldova/Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare/Guvernul Suediei (2012). Participarea femeilor și bărbaților din Republica Moldova în procesul decizional. Raport realizat de către CBS-AXA în baza rezultatelor sondajului de opinie.

Chiar dacă femeile nu sunt preferate pentru pozițiile decizionale, acestea se bucură de un grad mai sporit încredere din partea populației (30%) comparativ cu bărbații care participă în politică (23%). Astfel, un grad mai mare de încredere a populației a fost exprimat față de femeile care activează în parlament - 31,3% (decât față de bărbați - 21,3%), guvern - 29% (decît față de bărbați - 21,5%) și conducerile raionale – 31,2% (decît față de bărbați - 24,8%). Totodată, gradul de încredere față de femeile care activează în organele decizionale, este mai înalt în rândul femeilor decât de cel al bărbaților, populația din mediul rural predominând asupra celei din mediul urban (Tabelul 2)[8]. De asemenea, femeile se bucură de un grad de încredere mai sporit și din partea bărbaților politicieni, care consideră că prezența acestora în politică este foarte importantă atâta timp cât au verticalitate, acestea sunt mult mai oneste și mai sincere, ma puternice chiar ca unii bărbați, iar mai multe reprezentate ale acestora în sfera decizională și politică ar înfrumusețea și îmbunătăți peisajul[9].

Tabelul 2. **Ponderea persoanelor care au exprimat un grad de încredere sporită față de femeile/bărbații care activează în organele de decizie**

	Femei			Bărbați		
	Parlament	Guvern	Conducere raională	Parlament	Guvern	Conducere raională
Total	31,3	29,0	31,2	21,3	21,5	24,8
Femei	33,7	30,8	33,7	19,4	19,7	22,7
Bărbați	28,4	27,0	28,1	23,6	23,6	27,4
Urban	29,5	25,4	29,2	20,5	21,0	23,9
Rural	32,7	32,1	32,9	21,9	21,9	25,5

Sursa: IPP/CBS-AXA. Barometrul opiniei publice, aprilie 2015.

[8] IPP/CBS-AXA. Barometrul opiniei publice - Aprilie 2015;

[9] http://point.md/ro/noutati/politika/femeile-mai-oneste-decat-barbatzii-in-politica-moldoveneasca.

II. Capitalul social şi potenţialul femeilor pentru a accede în poziţii alese și numite

Potențialul femeilor exprimat prin: capitalul intelectual, profesional, social-economic, reprezintă resurse importante care pot fi mobilizate pentru construcția unei cariere politice de succes[10]. Totodată, abilitățile creative ale femeilor în luarea deciziilor, felul diferit de cel al bărbaților în perceperea, aprecierea situațiilor și rezolvarea problemelor, constituie elemente importante în asigurarea unei democrații funcționale și dezvoltări durabile armonioase.

Figura 1. **Distribuția populației active în vârstă de 15 ani şi peste, pe sexe și nivele de instruire, 2014, %**

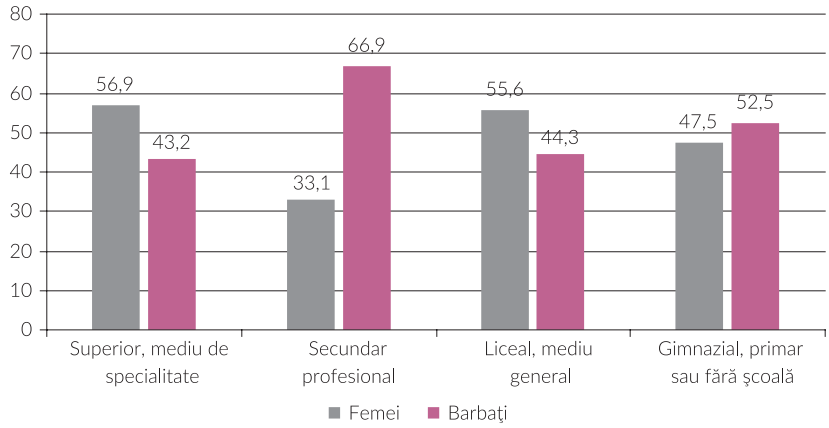

Sursa: BNS, http://statbank.statistica.md/

Analizele efectuate arată că, majoritatea femeilor din Republica Moldova, care actualmente activează în pozițiile alese și numite, sunt caracterizate printr-un nivel înalt al capitalului intelectual deținut (studii superioare și peste), ceea ce, de fapt, nu derivă de la tabloul general național în acest context privind gradul de instruire a populației feminine. Conform datelor BNS, în anul 2014, în totalul populației active care cu studii superioare și medii de specialitate femeile au constituit circa 57%, proporția acestora fiind mai mare cu 13,7 p.p. în raport cu bărbații (43,2%) (Figura 1). Cele mai multe femei cu un nivel înalt de instruire sunt concentrate în mediul urban - 64,5%, proporția acestora fiind cu circa 1/3 mai mare față de mediul rural (35,5%)[11]. Aceasta reiterează suplimentar asupra oportunităților mai sporite pe care le oferă mediul urban nu doar

[10] Băluță, I. (2012) Femeile în spațiul politic din România postcomunistă: De la „jocul" politic la construcția socială. In: Annals of the University of Bucharest / Political science series 14 (2012). http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/39002/ssoar-annunivbuch-2012-2-baluta-Femeile_in_spatiul_politic_din.pdf?sequence=1.

[11] Calculele autorilor în baza datelor BNS din banca de date statistice.

pentru integrare profesională și aplicare a cunoștințelor obținute, dar și pentru ascensiune pe treptele carierei, inclusiv cea publică și politică. Anual femeile constituie peste 60% dintre absolvenții instituțiilor de învățământ superior (ciclurile universitare I+II). De asemenea, acestea prezintă tendințe mai pronunțate în raport cu bărbații de a-și continua mai departe studiile. În anul 2014 acestea au constituit 56% dintre studenții doctoranzi și circa 59 % dintre persoanele care studiază postdoctorat[12].

Calitatea capitalului profesional al femeilor este reflectat prin prevalența acestora în rândul ocupațiilor cu un nivel înalt de calificare. Analiza repartiției femeilor ocupate după tipul ocupațiilor (funcții deținute/profesii exercitate conform CORM)[13] relatează asupra prevalenței acestora în rândul funcționarilor administrativi (grupa majoră 4 - 86,8% față de 13,2% bărbați) și lucrătorilor în servicii, gospodăria de locuințe și deservire comunală, comerț și asimilați (grupa majoră 5 – 74,5% față de 25,5% bărbați). Ponderi și mai semnificative ale femeilor sunt înregistrate, de asemenea, în rândul specialiștilor cu nivel superior (grupa majoră 2 – 63,2% față de 36,8% bărbați) și specialiștilor cu nivel mediu de calificare (grupa majoră 3 – 68,1% față de 31,9% bărbați). De menționat că, în pofida unui nivel înalt de competențe profesionale deținute, femeile atestă o pondere mai redusă în rândul conducătorilor de toate nivelurile (grupa majoră 1 – 42,9% față de 57,1% bărbați)[14]. Aceasta relatează nu doar asupra unei sub-reprezentări a femeilor în structurile puterii cauzate de discriminări de gen bazate pe viziuni stereotipice, dar și asupra unei neglijări a capitalului uman deținut de către acestea în procesul de asigurare a dezvoltării durabile (Figura 2).

Figura 2. **Repartiția femeilor ocupate în raport cu bărbații după tipul ocupațiilor conform CORM, 2014, %**

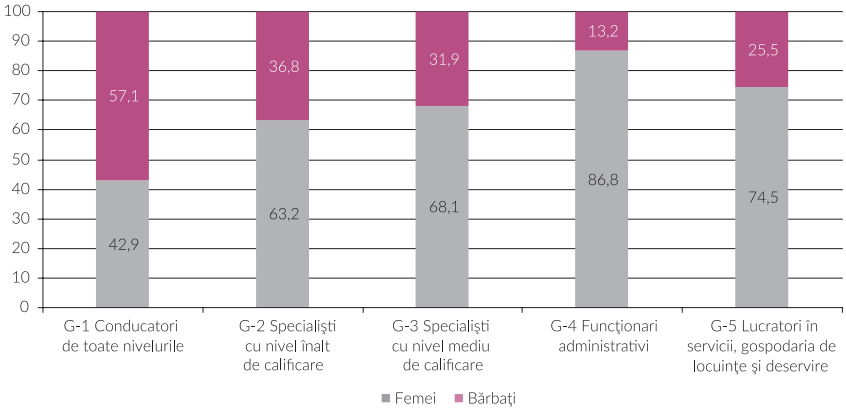

Sursa: BNS (2015). Populația ocupată, după ocupații, nivel de instruire, grupe de vârstă, sexe și medii.

[12] BNS (2015). Educația în Republica Moldova. Publicație statistică 2014/2015. http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_RM_2015.pdf;

[13] Conform Clasificatorului Ocupațiilor din Republica Moldova (CORM) aprobat prin ordinul MMPSF nr. 22 din 03.03.2014. http://www.angajat.md/files/Clasificatorul%20ocupatiilor%20(1)%20ro.pdf;

[14] BNS. Populația ocupată, după ocupații, nivel de instruire, grupe de vîrstă, sexe și medii, 2000-2014. Banca de date statistice. http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/03%20MUN/MUN02/MUN02.asp;

III. Mediul de interacțiune a femeilor în poziții alese și numite

Mediul de interacțiune a femeilor, sau capitalul social al acestora, influențează semnificativ asupra incluziunii și menținerii acestora în viața publică și politică. Acesta este reflectat prin modalitățile de conciliere a vieții de familie cu cea politică, relațiile sociale deținute, apartenența la un partid și poziția în cadrul acestuia, interacțiunile cu reprezentații altor partide, membrilor societății civile și comunității, adică electoratul.

Familia este mediul primar de apartenență a femeilor, prin urmare, participarea sau renunțarea la o carieră publică și politică este influențată de relațiile din cadrul acesteia, de responsabilitățile ce derivă din calitatea de mamă sau soție, timpul liber disponibil pentru socializare, divertisment și întruniri, precum și viziunile pe care le are în acest sens partenerul de viață. Studiile în domeniu relatează că, în paralel cu asumarea rolurilor economice împreună cu bărbații, femeile au continuat să dețină sfera familială, ceea ce a condus la o dublă solicitarea acestora - acasă și la serviciu. Drept consecință, găsirea modalităților pentru conciliere vieții de familie cu serviciul sau cu cariera publică și politică a devenit una dintre preocupările curente ale femeilor. Astfel, 67,8% dintre respondenții unui studiu privind participarea femeilor în viața publică și politică[15] consideră că, femeile sunt mai mult preocupate de concilierea vieții de familie cu serviciul, decât bărbații.

Figura 3. **Viziunile populației privind preocupările majore ale femeilor și bărbaților din Republica Moldova**

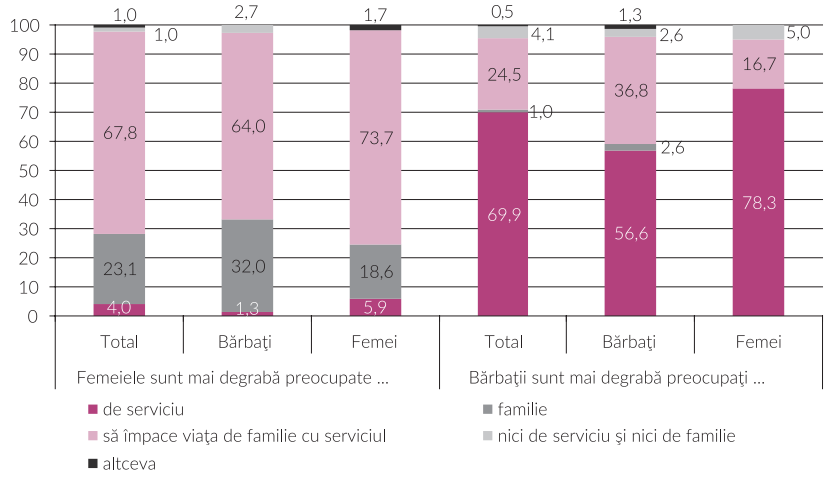

Sursa: ADEPT (2006). Participarea femeilor în viața publică și politică: provocări și impedimente.

[15] ADEPT (2006). Participarea femeilor în viaţa publică şi politică:provocări şi impedimente. Studiu.; http://www.e-democracy.md/files/participarea-femeilor.pdf;

Astfel, doar 24,5% dintre respondenți cred că, bărbații încercă să găsească modalități ca să îmbine viața de familie cu serviciul.

Totodată, viziunile în acest sens diferă și în funcție de sexul respondenților. Respondenții de sex feminin într-o proporție mai mare (73,7% față de 64% dintre bărbați) consideră că, femeile sunt preocupate concomitent de ambele sfere (familie și carieră), în defavoarea proporției celor care consideră că femeile sunt preocupate mai degrabă de familie (18,6% femei față de 32% bărbați). Diferențele sunt de 2 ori mai mari atunci când este vorba despre preocupările bărbaților. Respondenții de sex masculin, într-o pondere de 56,6%, consideră că bărbații în țara noastră sunt preocupați doar de serviciu și 36,8% de ambele sfere. In cazul femeilor, aceste ponderi constituie 78,3% și, respectiv, 16,7% (Figura 3)[16].

Deci, viața de familie a femeilor este preponderent legată de activitățile de menaj și creșterea și îngrijirea copiilor. Prin urmare, în paralel cu munca remunerată, femeile preponderent prestează și muncă neremunerată în gospodărie, ceea ce le reduce semnificativ din timpul liber pentru socializare, divertisment și întruniri. Datele studiului privind utilizarea timpului de către populație[17], relatează că munca neremunerată în gospodărie a femeilor constituie în medie 4,9 ore pe zi din timpul acestora, sau cu 2,1 ore mai mult față de timpul bărbaților. Totodată, dacă ar fi calculată în termeni macroeconomici valoarea muncii neremunerate prestate de către femei în gospodării pe parcursul unui an de zile, aceasta ar echivala cu valoarea Produsului Intern Brut[18].

De asemenea, femeile rămân a fi principalele persoane implicate în creșterea, îngrijirea și educarea copiilor, indiferent de statutul/postul pe care acestea îl ocupă. Rata de implicare a femeilor în cadrul acestor procese constituie 64% față de 41% a bărbaților[19]. În rezultat, femeilor le rămâne mai puțin timp pentru activitățile de socializare, divertisment și întruniri (12,4% din timpul zilnic sau circa 3 ore pe zi) comparativ cu bărbații (14,7% din timpul zilnic sau 3,5 ore pe zi). Însăși cultura vieții sociale diferă în funcție de sexe, femeile într-o proporție mai mare (67,7% față de 59% bărbați) își petrec timpul liber acasă, pe când bărbații preferă preponderent să se distreze și să se socializeze în afara familiei[20].

[16] Ibidem.

[17] BNS/PNUD/UN Women/Guvernul Suediei (2015). Importanța muncii neremunerate în Republica Moldova. Notă analitică realizată în baza rezultatelor studiului „Utilizarea timpului de către femeile și bărbații din Republica Moldova"; http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Utilizarea_timpului_RM/Note_analitice_rom/07_brosur_ROM.pdf

[18] Estimare realizată în raport cu anul 2012, atunci când a fost colectată informația pentru studiul „Utilizarea timpului de către femeile și bărbații din Republica Moldova";

[19] BNS/PNUD/UN Women/Guvernul Suediei (2015). Utilizarea timpului pentru îngrijirea copiilor de către părinții din Moldova. Notă analitică realizată în baza rezultatelor studiului „Utilizarea timpului de către femeile și bărbații din Republica Moldova"; http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Utilizarea_timpului_RM/Note_analitice_rom/01_brosur_ROM.pdf

[20] BNS/PNUD/UN Women/Guvernul Suediei (2015). Viața socială și divertismentul la Moldoveni. Notă analitică realizată în baza rezultatelor studiului „Utilizarea timpului de către femeile și bărbații din Republica Moldova"; http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Utilizarea_timpului_RM/Note_analitice_rom/08_brosur_ROM.pdf

Viziunile soților/partenerilor de viață privind femeile în viața publică și politică joacă de cele mai multe ori un rol decisiv pentru renunțarea femeii la o carieră în acest sens. Datele studiului privind discriminarea în Republica Moldova[21] relatează despre faptul că, viziunile bărbaților privind rolul femeilor în viața publică și politică rămân a fi conservatoare, circa 66% dintre aceștia continuă să considere că destinul femeii este familia și gospodăria, iar 99% dintre ei consideră că bărbatul este capul familiei.

Figura 4. **Cauzele subiective ale inegalități de șanse a femeilor în participarea la viața publică și politică, %**

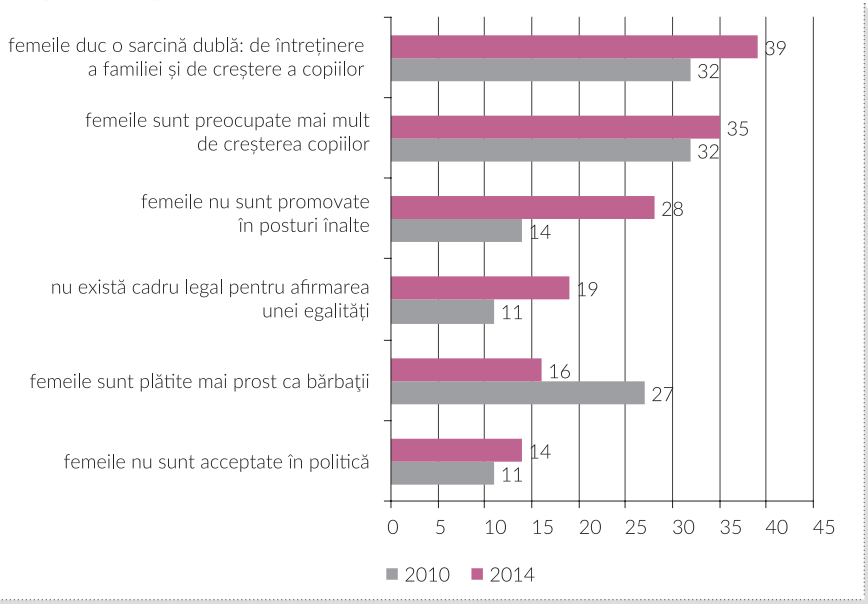

Sursa: IPP/Soros-Moldova/SOIR (2015). Percepțiile populației Republicii Moldova privind fenomenul discriminării: studiu comparativ.

Chiar dacă toate acestea încă o dată relatează asupra prezenței unei societăți patriarhale, sunt, totuși, observate unele schimbări la nivelul percepțiilor populației față de cauzele inegalității de șanse a femeilor în participare la viața publică și politică, acestea fiind: (i) sarcina dublă de întreținere a familiei și de creștere a copiilor (de la 32% în anul 2010 la 39% în anul 2014); (ii) ocuparea preponderentă de creșterea copiilor (de la 32% în anul 2010 la 35% în anul 2014); (iii) salarizarea mai joasă în raport cu bărbații (de la 27% în anul 2010 la 16% în anul 2014); (iv) femeile nu sunt promovate la posturi înalte (de la 14% în 2010 la 28% în 2014), (v) femeile nu sunt acceptate în politică (de la 11% în anul 2010 la 14% în anul 2014) și că (vi) nu există un cadru legal pentru afirmarea femeii (de la 11% în anul 2010 la 19% în anul 2014) (Figura 4).

[21] IPP/Soros-Moldova/SOIR (2015). Percepțiile populației Republicii Moldova privind fenomenul discriminării: studiu comparativ. http://soros.md/files/publications/documents/Raport%20Nediscriminare%20analiza%20comparata.pdf;

Partidul politic din care femeia face parte reprezintă mediul secundar de apartenență a acesteia, celelalte partide, societatea civilă, mass-media și membrii comunității (adică electoratul) constituie mediul de referință pentru ea. Analizele în domeniu relatează că, în pofida ajustărilor operate în vederea asigurării *de jure* a egalității de drepturi și șanse în cadrul documentelor statutare și celor de bază, partidele politice rămân a fi în continuare ostile în recrutarea și promovarea femeilor, iar femeile nu se simt confortabil în cadrul acestor entități[22]. Astfel, pe de o parte potențialul femeilor este recunoscut și apreciat[23], pe de altă parte însă, *de facto* în cadrul partidelor acestea rămân a fi ancorate undeva la conducerea sau activitatea în diferitor comitete tematice create, fără a fi promovate mai departe (în pozițiile cheie din partid sau în topul listelor concurenților electorali). Toate acestea condiționează asupra concluziei că, actualul algoritm de selectare și nominalizare a femeilor în pozițiile decizionale și politice rămâne a fi unul neclar și defavorizant acestora. Iar în cadrul competițiilor pentru putere femeile de cele mai multe ori sunt puse în situația de a concura cu alte femei (din cadrul propriului partid sau din alte formațiuni politice) și nu cu bărbații. Totodată, chiar dacă reușesc să acceadă în cadrul legislativului sau executivului, femeile continuă să coordoneze și monitorizeze sectoarele sociale (educație, sănătate, protecție socială și cultură) așa cum, de altfel, era și pe timpul URSS, fără a fi admise în realitate la pârghiile puterii politice propriu-zise[24].

Interacțiunea femeilor cu membrii celorlalte partide, societatea civilă, mass-media și electorat are loc în: (i) cadrul campaniilor electorale pentru atragere de capital politic; (ii) legislativului și executivului în situația în care acestea acced în pozițiile alese și numite; (iii) în cadrul diferitor campanii sociale pentru sensibilizare și mobilizare în soluționarea unor probleme cu care se confruntă societatea.

[22] ADEPT (2006). Participarea femeilor în viața publică și politică:provocări și impedimente. Studiu.; http://www.e-democracy.md/files/participarea-femeilor.pdf

[23] CEC (2014). Raport privind desfășurarea ședinței Clubului de discuții electorale cu tema: Egalitatea de gen în alegeri sau cât de importantă este participarea femeilor în procesul electoral (24 iunie 2014); http://www.cec.md/files/files/1724_raport_club_de_discutii_2014.doc

[24] Femeile și scenariile ascensiunii politice. http://www.platzforma.md/femeile-si-scenariile-ascensiunii-lor-politice/

IV. Oportunități de care beneficiază sau sunt private femeile pentru accedere în pozițiile alese și numite

Oportunitățile de participare ale femeilor în viața publică și cea politică sunt influențate de o serie de factori interdependenți, așa precum: calitățile personale și competențele deținute, funcția și vechimea pe care acestea o ocupă în cadrul unui partidul politic, posibilitățile de a accesa fondurile necesare derulării unei campanii, inclusiv și resursele mediatice pentru atragerea capitalului electoral. Datele statistice relatează că, femeile reprezintă nu doar aproape 52% în totalul populației stabile a Republicii Moldova [25], acestea constituie 53,46% din votanți cu un nivel sporit al participării la vot comparativ cu bărbații[26]. Cu toate acestea însă, șansele reale ale femeilor de a accede în pozițiile alese și numite rămîn a fi în continuare reduse. Recomandarea Comitetului de Miniștri din cadrul Consiliului Europei menționează că, pentru o participare echilibrată a femeilor și bărbaților în orice organ decizional în viața politică sau publică, reprezentarea acestora nu trebuie să scadă mai jos de 40%[27]. Pornind de la această premisă, precum și de la angajamentele asumate de către Republica Moldova în contextul ODM, o serie de inițiative privind crearea unui mecanism de discriminare pozitivă a femeilor în organele decizionale de toate nivelurile prin introducerea „cotei minime de reprezentare", pe parcursul anilor 2010-2014 au fost promovate. Inițial a fost propusă o cota de 30%, ulterior însă aceasta a fost majorată până la 40%. Cu toate acestea, inițiativele date așa și nu au ajuns să fie examinate și adoptate de către legislativ în lectura a doua[28].

Analizele privind derularea alegerilor parlamentare din anul 2014 relatează că, chiar dacă în cadrul acestui sufragiu femeile au deținut cea mai înaltă reprezentare de până acum (de 30,7% în totalul candidaților electorali)[29], aceasta însă nu a însemnat și o poziționare echilibrată a acestora pe listele formațiunilor politice. Astfel, indicatoul

[25] BNS. Populația stabilă la începutul anului, după ani, medii și sexe; www.statabank.md

[26] CEC (2015). Participarea femeilor la alegerile Parlamentului Republicii Moldova din 30 noiembrie 2014. http://www.cec.md/files/files/participareafemeilorlaalegerileparlamentuluirepubliciimoldova_9161592.pdf; CEC (2015). Analiza alegerilor locale generale din 14 iunie 2015 sub aspectul principiului gender

[27] Rec(2003)3. Documentul integral poate fi accesat aici: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2003)3&Language=lanEnglish

[28] Proiectul de Lege nr. 101 a propus stabilirea cotei minime de reprezentare a femeilor de 30% pentru a crește șansele acestora de implicare în politică. La inițiativa Guvernului, prin proiectul de Lege nr. 180 a propusă stabilirea cotei minime de reprezentare a femeilor în viața publică și politică de minim 40%. Ambele proiecte au fost aprobate în prima lectură în Parlament, însă nu au trecut de cea de-a doua lectură.

[29] Conform datelor CEC, până la excluderea din cursa electorală a Partidului Politic "Patria" numărul candidatelor - femei a constituit 30,5%, iar la excluderea acestuia din cursa electorală ponderea candidaților femei a sporit cu 0,2 p.p.

Figura 5. **Poziționarea pe decile a femeilor pe listele electorale, %**

Sursa: CEC (2015). Participarea femeilor la alegerile Parlamentului Republicii Moldova din 30 noiembrie 2014.

respectiv a variat de la 48,1% pe listele Partidului Politic Democrația Acasă (PPDA) la 17% pe listele Partidului Uniunea Centristă din Moldova (UCM). În totalul celor 20 de concurenți electorali, aproape jumătate (8 formațiuni politice) au acordat femeilor 1/3 și peste din locurile în listele electorale[30]. Evaluarea din perspectiva echității poziționării femeilor în cadrul listelor electorale pe decile, relatează asupra prevalenței acestora în cea de-a doua parte a listelor (pozițiile 51-60 dintr-o listă cu 100 candidați), unde șansele de accedere într-o funcție decizională sunt cu mult mai reduse (Figura 5). Astfel, poziția medie pe care au ocupat-o femeile pe listele electorale de candidați a fost 53, sau cu 9 puncte mai joasă față poziția bărbaților (poziția medie 44). Trebuie de menționat că, doar 2 formațiuni au inclus câte o femeie pe primele locuri în liste, deși a fost înregistrat cel mai mare număr de concurenți electorali[31]. Aceasta la rândul său explică și progresele înregistrate privind ponderea femeilor în primele 5 poziții din liste, care în anul 2014 a constituit 24%, fiind cu 8 p.p. mai mare față de scrutinul din anul 2010, și cu 14 p.p., și respectiv, 2,3 p.p față de scrutinele din anul 2009[32] (Figura 6).

[30] CEC (2015). Participarea femeilor la alegerile Parlamentului Republicii Moldova din 30 noiembrie 2014. http://www.cec.md/files/files/participareafemeilorlaalegerileparlamentuluirepubliciimoldova_9161592.pdf

[31] CPD (2014). Șanse egale în procesul electoral. Studiu de caz: Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014. Realizat cu suportul UN/Fundația Est-europeană/Guvernul Suediei. http://www.progen.md/files/6842_raport_final_alegeri_2014.pdf

[32] CPD (2015). (dis)Balanța de gen pe listele de candidați la alegerile parlamentare din anul 2014. http://progen.md/?pag=n&tip=publicatii&l=

Figura 6. **Proporția femeilor și bărbaților în primele 5 poziții din listele electorale, %**

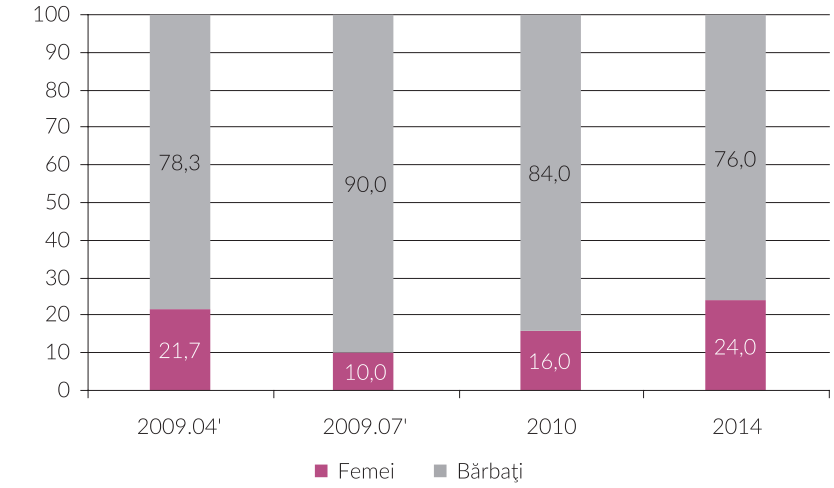

Sursa: CPD (2014). Șanse egale în procesul electoral. Studiu de caz: Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014.

Însăși algoritmul de constituire de către partidele politice a listelor de candidați pentru pozițiile alese și cele numite rămâne a fi unul neclar, iar oportunitățile femeilor în acest sens sunt absolut impredictibile variind de la o legislatură la alta, sau de la un cabinet al executivului la altul. În confirmarea acestei constatări analiza evoluției numărului de femei candidate pe listele formațiunilor politice din componența ultimelor legislaturi relatează că, dacă PLDM a început în cadrul scrutinelor din anul 2009 cu o pondere a femeilor pe liste de 17,6%, atunci către anul 2014 cota acestora a sporit până la 37,6%. La fel și PDM care a debutat cu o pondere de 29,4% femei pe listele de candidați în primul scrutin din anul 2009, înregistrând apoi o stagnare în cadrul celui de-al doilea scrutin din anul 2009 și scrutinul din 2010, înregistrând o creștere până la 35,7% în cadrul ultimului scrutin. Evoluția numărului femeilor candidate pe listele PCRM și PL a fost neuniformă cu ascensiuni și coborâri. Dacă PL în cadrul alegerilor din 2014 a înregistrat o creștere a cotei femeilor candidate pe liste față de scrutinele precedente, atunci creșterea înregistrată de către PCRM nu a reușit să depășească cotele deținute de femeile acestei formațiuni în timpul celor 2 scrutine din anul 2009. Suplimentar necesită de a fi menționat că nici o femeie n-a fost înregistrată în calitate de candidat independent în cadrul alegerilor din 2014 (Figura 7).

Figura 7. **Evoluția raportului de gen pe listele candidaților electorali ale formațiunilor politice pe legislaturi, %**

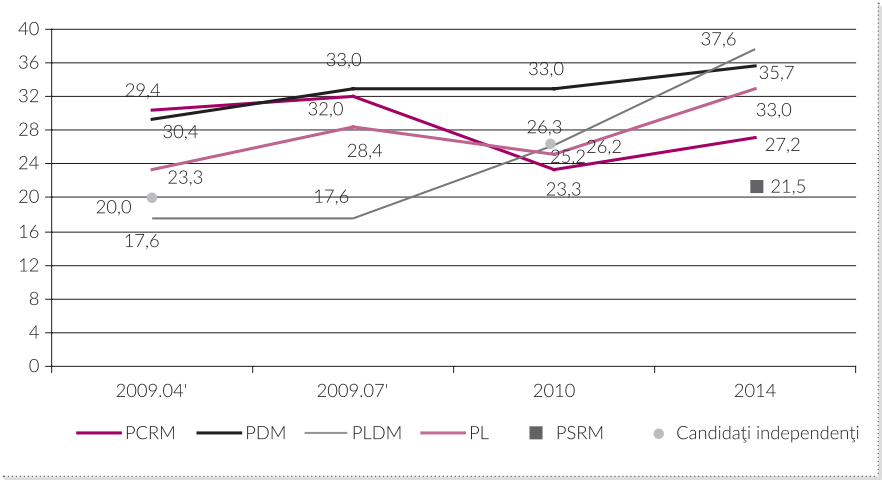

Sursa: CPD (2014). Șanse egale în procesul electoral. Studiu de caz: Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014.

În rezultatul alegerilor parlamentare din anul 2014 femeile au obținut 21 de mandate de deputate în Parlamentul țării, sau 20,9% în total deputați. Totodată, a fost atestată o dinamică pozitivă a „pierderilor de gen" în raport cu scrutinele precedente. Astfel, dacă în anul 2009 „pierderile de gen" au fost de 2,8%, de 9,3% în anul 2010, atunci în cadrul ultimului scrutin acestea au constituit 9,8% (Figura 8). De menționat că, evoluția acestui indicator a fost determinată pe de o parte de repartiția dezechilibrată de gen pe listele tuturor participanților în cursa electorală (inclusiv partidele care nu au devenit parlamentare), iar pe de altă parte de numărul mic de femei deputate din partea a doar 5 partide care au trecut pragul electoral. Conform opiniilor analiștilor în domeniu, „pierderile de gen" ar fi fost mai mici, dacă în rândul partidelor învingătoare ar fi fost înregistrată o poziționare mai echilibrată și echitabilă a femeilor pe listele de candidați, ceea ce ar fi oferit și o pondere de peste 30% a acestora în cadrul Parlamentului comparativ cu cea existentă *de facto*[33].

[33] CPD (2014). Șanse egale în procesul electoral. Studiu de caz: Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014. Realizat cu suportul UN/Fundația Est-europeană/Guvernul Suediei. http://www.progen.md/files/6842_raport_final_alegeri_2014.pdf; CPD (2015). (dis)Balanța de gen pe listele de candidați la alegerile parlamentare din anul 2014. http://progen.md/?pag=n&tip=publicatii&l=;

Figura 8. **Evoluția „pierderilor de gen" pe scrutine parlamentare, %**

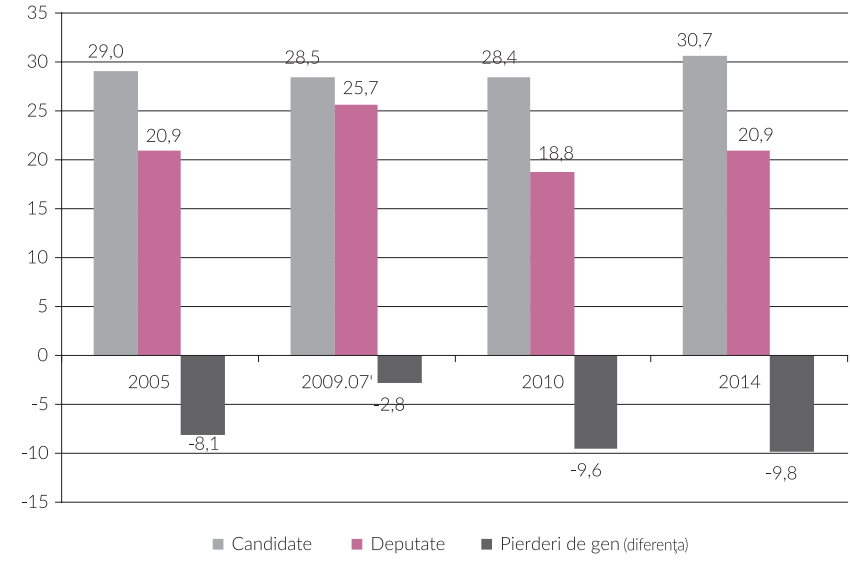

Sursa: CEC, PCD (2014). Șanse egale în procesul electoral. Studiu de caz: Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014.

Situația privind reprezentarea femeilor în cadrul Autorităților Publice Locale pare să fie asemănătoare. Astfel, în cadrul alegerilor locale generale din iunie 2015, femeile au reprezentat 22,5% în totalul de candidați pentru funcția de primar, 36% în totalul celor pentru funcția de consilier local de nivelul I (orășenesc, sătesc, comunal) și 21% în totalul celor pentru funcția de consilier local de nivelul II (raional, municipal). De menționat că, proporția locurilor acordate femeilor de către cele 21 de formațiuni politice concurente a fost extrem de neuniformă. Astfel, pentru funcția de primar, doar 3 formațiuni concurente au acordat femeilor peste 1/4 din locurile pe listele electorale. Pentru funcția de consilier local de nivelul I (orășenesc, sătesc, comunal), proporția locurilor acordate pe liste femeilor a variat de la 79,31% în cazul Partidului Popular Socialist din Moldova la 4,6% în cazul Partidului Socialist din Moldova. Totodată, 13 dintre formațiuni au acordat peste 1/3 din locurile de candidat femeilor. Situația a fost similară și în cazul locurilor acordate pentru funcția de consilier local de nivelul II (raional, municipal), peste 1/3 din locuri fiind acordate femeilor de către 10 formațiuni. De remarcat că, în raport cu alegerile generale locale precedente din anul 2011, structura de gen a cadidaților independenți a variat nesemnificativ. Astfel, în anul 2015, în totalul candidaților independenți pentru funcția de primar, femeile au constituit circa 20,2%

(comparativ cu 20,3% în anul 2011), pentru funcția de consilier local de nivelul I - 18,6% și 8,6% pentru pentru funcția de consilier local de nivelul II[34] (comparativ cu 15,9% pentru funcțiile date în anul 2011)[35].

Figura 9. **Reprezentarea femeilor alese în cadrul APL pe parcursul anilor 2007-2015, %**

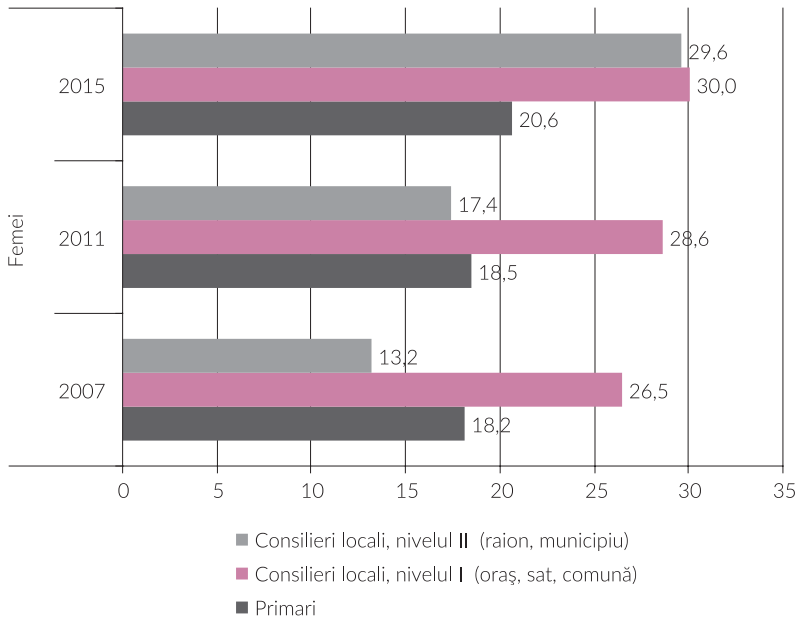

Sursa: CEC/PNUD (2013). Auditul de Gen în cadrul CEC și CEC (2015). Analiza alegerilor locale generale din 14 iunie 2015 sub aspectul principiului gender.

În rezultatul alegerilor locale generale femeile au reușit să obțină 20,6% din funcțiile de primari, 30% din funcțiile de consilieri locali de nivelul I și 29,6% din funcțiile de consilieri locali de nivelul II. În raport cu alegerile precedente din anii 2011 și 2007, ponderea femeilor alese în funcția de: (i) primar a sporit cu 2,1 p.p. și, respectiv, 2.5 p.p. respectiv; (ii) consilier local de nivelul II cu 12,2 p.p. și 16,4 p.p.; și (iii) consilier local de nivelul I a sporit cu 1,4 p.p. și 3,5 p.p. (Figura 9). În ceea ce privește „pierderile de gen" datele relatează că, comparativ cu rezultatele alegerilor din anul 2011, acestea au fost mai mari pentru funcțiile de primar (-1,9% față de -0,9% în anul 2011) și cele de consilier local de nivelul I (-6% față de -4,6% în anul 2011), atestând însă un rezultat pozitiv de 8,6% pentru funcțiile de consilier local de nivelul II (față de -11% în anul 2011) (Figura 10).

[34] CEC (2015). Analiza alegerilor locale generale din 14 iunie 2015 sub aspectul principiului gender. http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1065&rid=14230&l=so

[35] CPD (2011). Șanse egale în procesul electoral.Studiu de caz: Alegerile generale locale 2011. Studiu realizat cu suportul Fundației Est-Europene din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida), Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA prin intermediul Fundației Eurasia. http://www.progen.md/files/8720_raport.pdf;

Figura 10. **„Pierderile de gen” la alegerile locale din anul 2015, %**

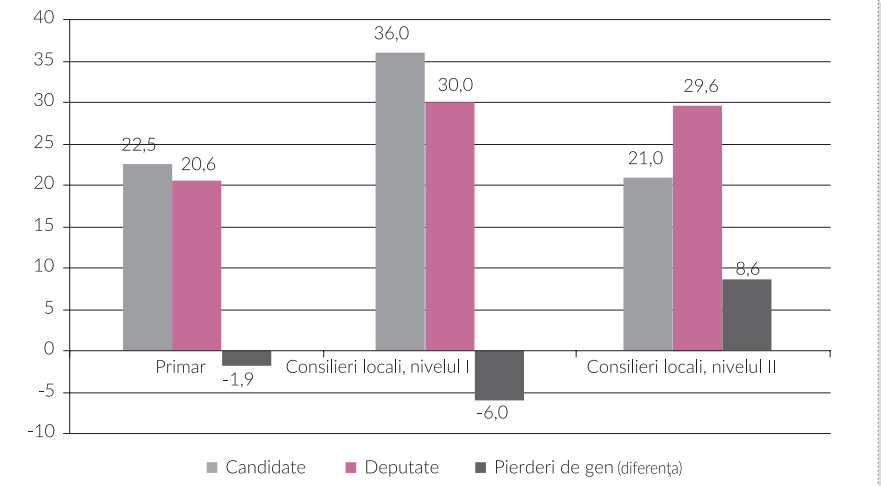

Sursa: CEC (2015). Analiza alegerilor locale generale din 14 iunie 2015 sub aspectul principiului gender, plus calculele autorului.

Oportunitățile femeilor de a accede în pozițiile numite ale puterii centrale și locale rămân a fi un subiect sensibil din perspectiva asigurării parității de gen, fiind marcate când de regrese, când de progrese. Pe lângă algoritmul ambiguu utilizat de către partidele politice în desemnarea candidaților pentru pozițiile decizionale de rang înalt, situația în acest context este influențată și de schimbările frecvente ale guvernelor ca efect al instabilității politice ai ultimilor ani. Astfel, pe parcursul anului 2015 guvernul s-a schimbat de 2 ori. În august 2015 proporția femeilor miniștri au constituit 31,5%, reprezentând o creștere în raport cu guvernul precedent de 6, 6 p.p.[37] Situația respectivă s-a menținut și după demiterea guvernului prin moțiune de cenzură care a avut loc octombrie anul curent.

Au fost remarcate și regrese în ceea ce privește reprezentarea externă a Republicii Moldova, numărul femeilor în funcții de ambasador fiind în reducere. Dintre cei 19 candidați aprobați la funcția de ambasadori, doar 2 au fost femei, comparativ cu 3 femei care au deținut această funcție anterior. Toate acestea au stârnit reacții aprinse ale societății civile care a atenționat guvernul asupra discordanței dintre obiectivele „Politicii de gen” asumate și activitățile *de facto* realizate. Se pare că domeniul diplomației în

[37] Guvernul Streleț a fost investit pe 30 iulie 2015, după demisia din 12 iunie 2015 a Guvernului Gaburici. În 29 octombrie 2015 Guvernul Streleț a fost demis prin moțiune de cenzură, guvernarea este asigurată prin interimat, aceasta nu a implicat careva modificări de gen a cabinetului de miniștri.

continuare rămâne a fi doar o prerogativă a bărbaților, cu toate că femeile dețin aceeași pregătire diplomatică. Astfel, pe parcursul celor peste 20 de ani de independență a țării, doar 12 doamne au reușit să dețină funcția de ambasador al Republicii Moldova[38].

Drept progres poate fi menționat succesul obținut în urma alegerilor din martie 2015 pentru funcția de Guvernator (Başcan) al UTA Găgăuzia, mandat care a fost obținut de către o femeie[39], precum și 2 mandate de consilier local fiind obținute de către femei de etnie romă[40] în urma alegerilor locale generale din iunie 2015.

[38] Femei (ne)potrivite pentru a fi ambasadoare. http://www.zdg.md/editia-print/politic/femeile-nepotrivite-pentru-a-fi-ambasadoare

[39] Alegerile Guvernatorului (Başcanului) Găgăuziei (Gagauz Yeri) din 22 martie 2015. http://www.e-democracy.md/elections/bascan/2015/

[40] https://europa.eu/eyd2015/en/un-women/stories/first-roma-women-elected-local-council-moldova

V. Capacitatea și posibilitatea femeilor în poziții alese și numite privind participarea la dezvoltare

Femeile sunt și pot deveni actori centrali în cadrul dimensiunilor dezvoltării durabile. Aceasta înseamnă recunoaşterea și respectul pentru cunoștințele, drepturile, capacitățile și integritatea corporală a acestora, precum și asigurarea că rolurile lor sunt în corespundere cu drepturile, controlul asupra resurselor și puterea de decizie[41]. În anul 2014, Republica Moldova a obținut un punctaj de 0,740 al Indicelui Decalajului de Gen (IDG) plasându-se pe locul 25 din 142 de state ale lunii incluse în cercetare. Aparent acest rezultat arată destul de bine și probabil ar arăta și mai bine dacă, valoarea Indicatorului de Abilitare Politică a femeilor (IAP) din cadrul IDG nu ar fi atât de joasă sunt constituind 0,180 de puncte care au plasat țara noastră pe locul 59 în cadrul clasamentului[42]. Toate acestea relatează că, sub-reprezentativitatea femeilor în cadrul pozițiilor alese și numite ale puterii centrale și locale, le reduce semnificativ posibilitățile și capacitățile acestora de a influența deciziile, inclusiv de a promova și soluționa problemele femeilor în societate. Un exemplu elocvent în acest sens constituie inițiativele privind crearea unui mecanism de discriminare pozitivă a femeilor în organele decizionale de toate nivelurile prin introducerea „cotelor" care, deși au fost apreciate ca fiind necesare, nu au fost adoptate[43].

Analiza privind reprezentarea femeilor pe nivele ierarhice ale puterii centrale relatează asupra unor discrepanțe, atât pe verticală, cât și pe orizontală. Discrepanțele pe verticală sunt exprimate prin reprezentarea invers proporțională a femeilor în raport cu nivelul ierarhic, adică cu cât înaintăm pe pozițiile ierarhice, cu atât mai puține femei sunt în funcțiile cheie. Astfel, observăm că, în anul 2015 în forul reprezentativ al puterii centrale din țara noastră femeile au constituit 24% dintre funcționarii de rangul III, 22,6% de rangul II și doar 20,2% de rangul I. La rândul său discrepanța orizontală este exprimată prin proporția totală de 22,3% a femeilor în forul reprezentativ al puterii centrale *(*Tabelul 3*)*.

[41] UN Women (2014). Studiul Global 2014 privind rolul femeilor în dezvoltare. Egalitatea de gen și dezvoltarea durabila. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1900unwomen_surveyreport_advance_16oct.pdf

[42] WEF (2015). Global Gender Gap Report 2014. http://www3.weforum.org/docs/GGGR14/GGGR_CompleteReport_2014.pdf

[43] Proiectul de Lege nr. 101 a propus stabilirea cotei minime de reprezentare a femeilor de 30% pentru a crește șansele acestora de implicare în politică. La inițiativa Guvernului, prin proiectul de Lege nr. 180 a propusă stabilirea cotei minime de reprezentare a femeilor în viața publică și politică de minim 40%. Ambele proiecte au fost aprobate în prima lectură în Parlament, însă nu au trecut de cea de-a doua lectură;

Tabelul 3. **Forul reprezentativ al puterii centrale în anul 2015**
(reordonat pe principii ierarhice)

	Persoane		Rang de reprezentare	% femei față de total	
	Femei	Bărbați		% pe rang	% fiecare poziție
Președintele Statului	0	1	I	20.2%	0%
Președintele Parlamentului	0	1	I		0%
Vicepreședintele Parlamentului	1	2	I		
Deputați	21	80	I		20.9%
Prim ministru	0	1	I		0
Președinte al Curții Constituționale	0	1	I		0
Președintele Curții Supreme de Justiție	0	1	I		0
Vicepreședintele Parlamentului	1	2	II	22.6%	33.3%
Vice prim miniștri	1	3	II		25%
Consilieri prezidențiali	0	8	II		0%
Miniștri	5	11	II		31.5%
Cancelaria de Stat	16	17	III	24.0%	48.5%
Aparatul Președintelui	5	10	III		33.3%
Aparatul Parlamentului	0	40	III		0%
Viceminiștri, inclusiv secretari de stat	10	35	III		22.2%
Directori ai altor autorități ale administrației centrale	2	4	III		33.3%
Vicedirectori	2	5	III		28.6%
Total:	64	222	22.3%		

Sursa: BNS (2015). Numărul funcționarialor publici din Moldova la 1 ianuarie 2015[44]

Totodată, chiar dacă femeile constituie 20,9% în total deputați, ponderea redusă a acestora în cadrul fracțiunilor parlamentare reflectă asupra unui grad de receptivitate redusă a partidelor politice privind participarea acestora în politică. Astfel, deși departe de a fi asigurată o prezență echilibrată de gen, cea mai înaltă pondere a femeilor este înregistrată în cadrul Fracțiunii PCRM (33,3%), iar cea mai joasă în cadrul Fracțiunii

[44] Calculele autorilor, cu unele ajustări după schimbările de Guvern.

Figura 11. **Proporția femeilor şi bărbaţilor deputaţi în cadrul fracțiunilor parlamentare, anul 2015, %**

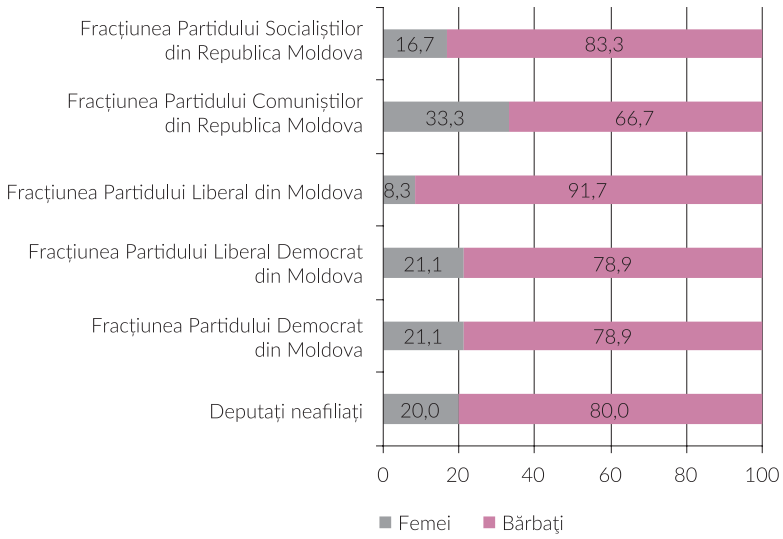

Sursa: Parlamentul Republicii Moldova.

PL (8,3%) (Figura 11). Cât privește gradul de participare a femeilor la luarea deciziilor, acesta este exprimat prin participarea lor în cadrul Comisiilor parlamentare permanente. Datele arată că, așa cum a mai fost menționat în cadrul prezentei note analitice, ponderea cea mai semnificativă a femeilor este concentrată în domeniile sociale, așa cum: (i) drepturile omului și relații interetnice - 45,5%; (ii) protecție socială, sănătate și familie - 40%; (iii) cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media – 33,3%. Cea mai mică prezență a femeilor este înregistrată în cadrul domeniilor: (i) securitate națională, apărare și ordine publică – 10% (1 femeie față de 10 bărbați); (ii) economie, buget și finanțe – 8,3% (1 femeie față de 11 bărbați).Totodată în cadrul domeniul agricultură și industrie alimentară femeile lipsesc cu totul (Figura 12). De menționat că, ponderea femeilor în biroul permanent al Parlamentului este de 25% (3 femei și 9 bărbați).

Datele BNS relatează că, participarea femeilor la conducerea autorităților publice centrale rămâne a fi redusă, acestea fiind însă menținute cu succes în pozițiile executorii. În anul 2014, femeile în funcțiile de conducere au constituit doar 61,3%, proporția acestora fiind de circa 1,6 ori mai mare comparativ cu bărbații conducători (38,7%). De menționat că, în raport cu anul 2013 proporția femeilor conducătoare s-a redus nesemnificativ cu 0,6 p.p. De asemenea, femeile atestă o prezență extrem de modestă în rândul funcționarilor cu statut special (13,6%), diferențele față de bărbați fiind de

Figura 12. **Ponderea femeilor şi bărbaţilor deputaţi în cadrul Comisiilor parlamentare permanente, anul 2015, %**

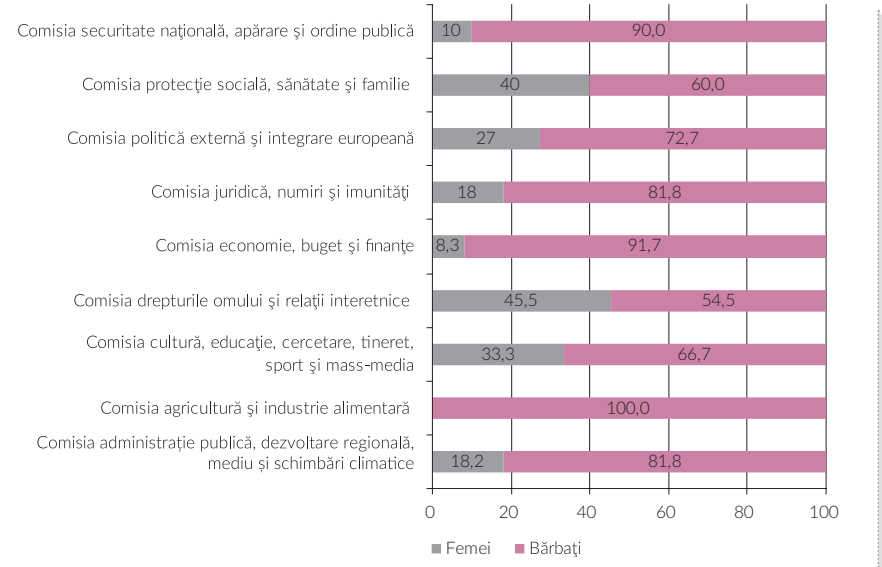

Sursa: Parlamentul Republicii Moldova.

circa 6,4 ori. Totodată în raport cu anul precedent, proporția femeilor funcționare cu statut special a diminuat cu 0.8 p.p. În ceea ce privește ponderea femeilor în funcțiile de execuție, aceasta pe parcursul anilor 2011-2014 se menține constantă la nivelul de peste 73% (Figura 13).

Reprezentarea femeilor în cadrul forului reprezentativ al puterii locale în urma alegerilor generale locale din anul 2015, continuă a fi sub ținta revizuită asumată a ODM, precum și sub cota minimă de 40% ai reprezentativității recomandată de către Cabinetul de Miniștri ai Consiliului Europei. Astfel, după validarea mandatelor, femeile au reușit să obțină doar 16,1% din funcțiile de președinte de raion și 17% din funcțiile de vicepreședinte de raion[45]. Proporția femeilor în funcțiile de primar a constituit 20,6%, adică fiecare al cincilea primar este femeie. De asemenea, 30% dintre femeile alese sunt consilierii locali de nivelul I, iar 29,6% consilieri locali de nivelul II. De asemenea, în funcția de Başcan a UTA Gagauzia, după alegerile din martie 2015, se află o femeie.

[45] CEC (2015). Analiza alegerilor locale generale din 14 iunie 2015 sunb aspectul principiului gender. http://www.cec.md/files/files/participareafemeilorlaalegerileparlamentuluirepubliciimoldova_9161592.pdf;

Figura 13. **Ponderea femeilor şi bărbaţilor în numărul funcţionarilor publici în autorităţile publice centrale, pe categorii și ani, %**

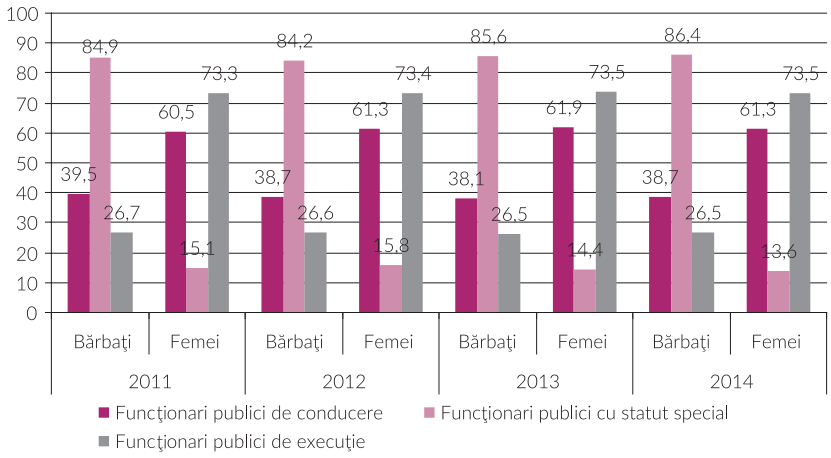

Sursa: BNS, setul de indicatori de monitorizare a implementării PNAEG pe anii 2010-2015.

VI. Limitări, bariere, obstacole cu care se confruntă femeile în poziții alese și numite

Participarea politică a femeilor depinde de un șir de factori, precum: cunoașterea drepturilor și revendicarea lor; accesul la informații privind legile, politicile, structurile care le „guvernează" viața; încrederea în sine, stima de sine înaltă și capacitatea de a provoca și confrunta (în caz de necesitate) structurile de stat; cunoașterea instituțiilor/organizațiilor care să le acorde suport și modele de rol pozitive; existența unui mediu politic, legal, economic și cultural care le-ar permite să se angajeze plenar în procesele de luare a deciziilor. Alți factori demni de a fi luați în calcul sunt: dependența economică și lipsa resurselor financiare adecvate; oportunități diferite de angajare în câmpul muncii (și, implicit, de dezvoltare a carierei); atitudini discriminatorii și stereotipuri negative perpetuate în familie și în viața publică; suprasolicitarea cu responsabilități casnice; intimidare, hărțuire și violență[46].

Dincolo de cadrul legislativ care nu prevede un mecanism de asigurare a accesului nediscriminatoriu al femeilor la viața publică și politică, barierele pe care le întâmpină actualmente femeile în procesul accederii către forurile decizionale pot fi clasificate în trei categorii: (i) de ordin sociopolitic; (ii) de natură economică și (ii) de natură ideologică și culturală.

Astfel, barierele de ordin sociopolitic sunt exprimate prin: (i) predominanța unui model masculin asociat succesului politic și vieții politice în general; (ii) algoritmul neclar, paternalist orientat în desemnarea candidaților în toate domeniile sociale, economice și politice; (iii) suportul limitat din partea partidelor politice, precum și disponibilitatea redusă a acestora de a promova de facto femeile în topul listelor cu șanse sporite de accedere; (v) concurența neloială a bărbaților, fiind preferat modelul concurențial între femei; (vi) absența unui stimul politic și social pentru un sistem de educare și instruire în domeniul leadership-ului pentru femei, care să orienteze tinerele către viața politică; (vii) lipsa modelelor și a sprijinului din partea femeilor aflate la putere.

La rândul său barierele de ordin economic constau în: (i) dependența financiară preponderentă de bărbați; (ii) lipsa sau accesul limitat al femeilor la resursele necesare sau de rețelele economice care ar putea să le susțină într-o cursă electorală; (iii) insuficiența de timp sau lipsa acestuia și criza concilierii vieții familiale cu cea profesională.

Barierele de natură ideologică și culturală sunt reflectate prin: (i) viziuni stereotipizate privind rolul de gen în societate, politică și capacitățile femeilor de a conduce; (ii) relații de putere inegale între femei și bărbați în familie; (iii) viziunile că politica nu este pentru femei; (iv) teama de violență, hărțuire, critici și divorț; (v) felul în care media tratează femeile din spațiul politic.

[46] IESP/UE/Consiliul Europei (2013). Participarea femeilor la viața publică și politică din Republica Moldova. Raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei. Autor: Terzi-Barbaroșie D.;

Concluzii și recomandări

Constituind peste 52% din populația stabilă a țării, circa 57% dintre persoanele cu un nivel înalt de instruire, inclusiv peste 53% dintre persoanele care votează, femeile continuă a fi subreprezentate în cadrul pozițiilor decizionale alese și numite. Chiar dacă rezultatele alegerilor parlamentare și celor locale relatează asupra unor progrese în acest sens, acestea însă nu sunt suficiente pentru a fi considerată atinsă ținta asumată revizuită a ODM, privind creșterea către anul 2015 a reprezentării femeilor la nivelul de luare a deciziilor în consiliile locale până la 40%, în consiliile raionale și funcțiile de primari până la 25%; și în pozițiile de deputat în Parlament până la 30%[47], precum și a cotei minime de reprezentare (40%) recomandate de către Comitetului de Miniștri ai Consiliului Europei[48].

Lipsa unui mecanism național care ar asigura nu doar *de jure,* dar și *de facto* accesul nediscriminatoriu bazat pe gen la pozițiile alese și numite, menține femeile ancorate în capcana sub-reprezentativității. Astfel, femeile continuă să se simtă incomod în cadrul partidelor politice, și în pofida faptului că importanța prezenței acestora din punct de vedere profesionist este recunoscută de către colegii lor bărbați, acestea de cele mai multe ori sunt plasate pe listelor de candidați în pozițiile cu șanse mai mici. În cadrul funcțiilor decizionale poziția femeilor rămâne a fi una nesigură și imprevizibilă de la o criză politică la alta, de la un scrutin la altul.

Însăși vulnerabilitatea femeilor privind accesul și participarea la viața publică și politică este determinată de o serie de bariere de ordin social-politic, economic și cultural. Anume din aceste motive pentru sporirea reprezentării sociale și participării politice a femeilor, în următorii ani ar trebui să crească rolul și influența educației, a mass-media și societății civile în combaterea viziunilor stereotipizate, și promovarea ideii unei bune guvernări stabile sensibile la dimensiunea de gen.

De asemenea, pentru susținerea și facilitarea participării femeilor în viața publică și politică, necesită a fi dezvoltat și pus în aplicare un mecanism viabil juridic și administrativ care ar conduce la: (i) reforme relevante din perspectiva egalității de gen la nivelul cadrului normativ național, documentelor statutare și de planificare ale partidelor; (ii) asigurarea mecanismelor de aplicare a cadrului normativ național în domeniul asigurării egalității de gen, precum și a sancțiunilor pentru nerespectarea acestuia; (iii) dezvoltarea și aplicarea unui mecanism de discriminare pozitivă a femeilor în accesul la pozițiile decizionale, prin stabilirea unor cote numerice, precum și a măsurilor temporare speciale de susținere în acest sens.

[47] http://www.undp.md/mdg/MDG3/gender.shtml

[48] Rec(2003)3. Documentul integral poate fi accesat aici: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2003)3&Language=lanEnglish

Totodată ținând cont de proporția destul de semnificativă a femeilor cu un nivel înalt de instruire și calificări, ar fi oportună dezvoltarea și punerea în aplicare a unor programe menite să le sporească încrederea în sine și capacitățile de conducere, să le consolideze tehnicile și strategiile de campanie care ar permite creșterea capitalului electoral.

Deoarece societatea moldovenească rămâne în continuare a fi una patriarhală, important este de a crește numărul de femei în funcții de conducere, de a le menține, astfel încât acestea să fie acceptate ca lideri legali și eficienți, inclusiv implicarea bărbaților în promovarea necesităților femeilor în viața publică și politică la toate nivelurile.

Pentru notiţe

Pentru notițe

Pentru notiţe